

موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ره

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته: تفسیر و علوم قرآن

موضوع:

روش‌های نفوذ فرهنگی دشمن در جامعه اسلامی از منظر قرآن

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر مهدی ابوطالبی

استاد مشاور:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمد نقیب زاده

دانش پژوه:

سیدروح الله حسینی علی آباد

آبان ۱۳۹۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس و... از این پایان نامه برای مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام محفوظ بوده، نقل مطالب با ذکر مأخذ بلا مانع است.

تقدیم و اهداء

**این اثر ناچیز را به پاره تن رسول الله (ص)
و یار و یاور امیر المؤمنین (ع)،**

زهرای اطهر سلام الله علیها

تقدیم می کنیم.

تقدیر و سپاس

با سپاس بیکران از خداوند متعال و با درود و سلام بر چهارده معصوم علیهم السلام به ویژه قطب عالم امکان حضرت مهدی عجل الله فرجه.

با توجه به این که تشکر از مخلوق، سپاس گذاری از خالق است و بر اساس سخن امام رضا علیه السلام که می فرماید: «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعِمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ»^۱ بر خود لازم می دانم از ریاست محترم مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، حضرت علامه آیت الله مصباح یزدی حفظه الله و نیز از همه استادان بزرگوار به ویژه استاد راهنما، جناب حجت الاسلام و المسلمین دکتر مهدی ابوطالبی و استاد مشاور، جناب حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمد نقیب زاده، که در تدوین این پایان نامه بنده را یاری نمودند، و همچنین از استاد محترم داور، جناب حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمدرضا امین تشکر و قدردانی نمایم و از ذات احدیت توفیقات روز افزون ایشان را خواستارم. قطعاً اگر قوتی در این پایان نامه به چشم می خورد، از سوی اساتید راهنما و مشاور بوده و نقاط ضعف آن متوجه نگارنده است.

از همسر و فرزندان خود که با صبر و تحمل مشکلات، محیطی آرام و شرایطی مناسب برای تحقیق بنده فراهم آورده اند، نهایت تشکر و قدردانی را دارم.

---

۱. محمد بن علی بن بابویه، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۴.

چکیده

یکی از مهم ترین مباحث در دشمن شناسی، بحث نفوذ و انواع و اقسام آن است. مهم ترین و خطرناک ترین نوع نفوذ، نفوذ فرهنگی است؛ که با ایجاد تغییر و تحول در باور و گرایش افراد جامعه، به تغییر در رفتار و سبک زندگی می انجامد. در واقع آنچه دشمن به دنبال آن است به روش های متعدد نفوذ فرهنگی با اراده و خواست جامعه مورد هدف، انجام می گیرد.

قرآن کریم مساله شناخت دشمنان امت اسلامی و روش نفوذ آنها در جامعه را به طور جدی مورد توجه قرار داده است. در این پایان نامه به دنبال بررسی روش های نفوذ فرهنگی دشمن در جامعه اسلامی از منظر قرآن هستیم. برای پاسخ به این پرسش به روش تفسیر موضوعی به بررسی آیات قرآن پرداختیم و به این نتیجه رسیدیم که نفوذ دشمن در جامعه اسلامی به دو روش ایجابی و سلبی می باشد.

دشمن در روش ایجابی با ظاهری خیر خواهانه و ابراز دوستی سعی در نفوذ در جامعه و پیشبرد اهداف خویش دارد که به چند مورد آن در بین آیات الهی اشاره شده است: استفاده از مقدسات، انفاق و کمک مالی، پیشرفت مادی، تزیین، دادن وعده، تبلیغات، تطمیع و وسوسه.

اما در روش سلبی که به نوعی جنبه تخریبی دارد، دشمن با ایجاد شرایط و برنامه های حساب شده در صدد حذف و یا کم رنگ کردن وضع موجود بر می آید. بعضی موارد احصا شده در بین آیات نورانی قرآن کریم از این قرار است: ایجاد ترس، تحریف، شایعه پراکنی، شبهه افکنی و گسترش فساد.

کلید واژگان: نفوذ، فرهنگ، نفوذ فرهنگی، دشمن، جامعه، قرآن

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار.....
۳	فصل اول: کلیات و مفاهیم .....
۵	بیان مسأله.....
۶	پیشینه تحقیق.....
۹	ضرورت و هدف تحقیق.....
۱۰	پرسش‌های اصلی و فرعی.....
۱۰	پاسخ پرسش‌های اصلی و فرعی.....
۱۱	مفاهیم.....
۱۱	نفوذ.....
۱۲	فرهنگ.....
۱۲	نفوذ فرهنگی.....
۱۳	جامعه.....
۱۳	دشمن.....
۱۵	فصل دوم: روش‌های ایجابی نفوذ فرهنگی .....
۱۷	روش ایجابی.....
۱۸	استفاده از مقدسات.....
۱۸	اماکن مقدس و برنامه‌های مذهبی.....
۲۴	سوگند یاد کردن.....

۲۸	.....انفاق و کمک مالی
۳۰	.....پیشرفت مادی
۳۴	.....تزئین
۳۴	.....معنای تزئین
۳۴	.....تزئین شیطان
۴۱	.....دادن وعده
۴۱	.....معنای وعده
۴۱	.....وعده در قرآن
۴۱	.....۱- وعده واقعی
۴۲	.....۲- وعده دروغ
۴۴	.....۲-۱- وعده به آمال و آرزوها
۴۵	.....۲-۲- وعده به نصرت و پشتیبانی
۴۷	.....تبلیغات
۴۸	.....گواهی قرآن بر نفوذ دشمن از راه تبلیغات
	Error! Bookmark not defined. .....پیامدهای نفوذ تبلیغاتی دشمن
۷۰	.....۱- تبلیغات و ایجاد ترس
	Error! Bookmark not defined. .....۲- تبلیغات و شستشوی مغزی جامعه
۵۳	.....تطمیع
۵۹	.....وسوسه
۵۹	.....معنای وسوسه
۶۳	.....انواع وسوسه کنندگان در قرآن
	Error! Bookmark not defined. .....در اهمیت خطر نفوذ از راه وسوسه

۶۸	..... فصل سوم: روش های سلبی نفوذ فرهنگی
۷۰	..... روش سلبی
۷۵	..... تحریف
۷۵	..... تحریف در لغت
۷۶	..... آیات بیانگر تحریف
۷۸	..... ۱- تحریف لفظی
۷۹	..... ۲- تحریف معنوی
۸۳	..... تخریب و توهین شخصیت های مورد احترام جامعه
	Error! Bookmark not defined. ..... ۱- توهین و تحقیر
	Error! Bookmark not defined. ..... ۲- تهمت
۸۸	..... شایعه پراکنی
۸۸	..... شایعه در لغت
۸۹	..... گواهی قرآن به نفوذ دشمن از طریق شایعه
۹۱	..... ۱- شایعه و ایجاد اضطراب و ناآرامی
۹۲	..... ۲- شایعه و ایجاد شکاف بین مردم و مسئولین
۹۴	..... ۳- شایعه و نسبت ناروا
۱۰۰	..... ۴- شایعه و ایجاد تزلزل در باورهای دینی
۱۰۳	..... شبهه افکنی
۱۰۴	..... شبهه در لغت
۱۰۴	..... نفوذ از طریق شبهه افکنی از نگاه قرآن
۱۰۵	..... ۱- شبهه جبر

- ۱۱۰.....۲- شبهه دروغ بودن وعده های الهی
- ۱۱۲.....۳- شبهه غیر الهی بودن قرآن
- ۱۱۴.....گسترش فساد
- ۱۱۵.....گسترش فساد در قرآن
- ۱۱۵.....۱- نشر بدی ها
- ۱۱۹.....۲- سخنان سرگرم کننده
- ۱۲۴.....خاتمه
- ۱۲۶.....نتیجه گیری
- ۱۲۹.....منابع

پیشگفتار

امروزه در عرصه اجتماعی، نفوذ از اهمیت بسیاری برخوردار است. بیشترین کارکرد نفوذ در عرصه سیاسی و فرهنگی است تا افکار، عقاید، عواطف و احساسات ملتی را تغییر دهند و از درون، استقامت امتی را خرد کرده و از هم بپاشند.^۱

نفوذ فرهنگی لایه های متفاوتی دارد و مهم ترین نقطه رخنه در نفوذ فرهنگی، رخنه در باورهای دینی جامعه اسلامی است و وقتی باورها سست شد، به راحتی می شود آن جامعه را مورد سلطه قرار داد.^۲ به همین جهت است که باور انقلابی و باور دینی مورد هدف قرار می گیرد و برای رسیدن به این هدف از هر دستاویزی استفاده می شود.

براساس اصول جنگ نرم، بهترین سلطه‌ای که می‌تواند مفید و سازنده و بی‌هزینه یا کم هزینه باشد، سلطه‌ای است که بر اذهان و قلوب اشخاص و یا جوامع صورت می‌گیرد.^۳ چنین سلطه‌ای موجب می‌شود تا شخص و گروه و یا جامعه‌ای ناخواسته به دست خود در خدمت مقاصد و اهداف سلطه گر قرار گیرند.

براساس آموزه‌های وحیانی قرآن، همواره از آدم تا خاتم، پیامبران علیهم صلوات الله به دنبال شکوفایی عقلانیت و باورهای دینی افراد بودند که خود موتور پیشرانه حرکت‌های سازنده اجتماعی در قالب تعلیم و تزکیه است تا بتوانند عدالت را در جامعه بشری بر اساس حقوق و حقایق برپا دارند و برای تحقق آن قیام کنند.^۴ در برابر این حرکت سازنده پیامبران، همه شیاطین و دشمنان پیوسته با افسانه بافی و آداب و سنت‌های بی‌اساس قومی، عواطف و احساسات انسان را تحریک کرده و با دور ساختن مردم از عقلانیت، آنان را در خدمت اهداف شیطانی قرار

---

۱. <http://kayhan.ir/fa/news/670562> / جریان شناسی نفوذ و مصادیق آن از منظر قرآن، علی جواهر دهی.

۲. <http://www.welayatnet.com/fa/book/102030> بررسی ابعاد نفوذ دشمن «نفوذ فرهنگی»، مرتضی

غرسبان روزبهانی.

۳. <http://kayhan.ir/fa/news/670562> / جریان شناسی نفوذ و مصادیق آن از منظر قرآن، علی جواهر دهی.

۴. «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ» (حدید: ۲۵).

دهند^۱. از این رو قرآن گزارش می‌کند شیاطینی چون فرعون با تحریک عواطف و احساسات مردم به دنبال این بودند تا سلطه خویش را همچنان حفظ کنند.

---

۱. <http://kayhan.ir/fa/news/۶۷۵۶۲> / جریان شناسی نفوذ و مصادیق آن از منظر قرآن، علی جواهر دهی.

فصل اول

کلیات و مفاهیم

بیان مسأله

در کنار لشکرکشی های نظامی، یکی از مهم ترین روش مداخله در کشورها که سابقه ای به اندازه تاریخ بشر دارد، این است که استعمارگران از طریق سیاست های فرهنگی (با عناوین تبلیغ مذهبی، رواج تکنولوژی، انجمن های خیریه، ترویج بهداشت، آموزش زبان، هنر و...) تلاش می کنند به اهداف شوم خود برسند و این روش در چند سده اخیر نمود بیشتری پیدا کرده است زیرا فهمیده اند که یکی از بهترین راه های تسلط در سایر کشورها نفوذ در فرهنگ آنان و استحاله درونی آن است. آنان می خواهند ارزش های مورد پسند خود را ارزش های مترقی جلوه دهند تا بتوانند آن را جایگزین معیارهای بومی و ملی ملت ها سازند که در فرهنگ ملت ها از این اقدامات به نفوذ فرهنگی تعبیر می کنند. پس عمل جایگزینی فرهنگ بیگانه با فرهنگ خودی به شکلی هوشیارانه که بتواند یک ملت و جامعه را نسبت به فرهنگ خود، بیگانه و مطیع غرایز بیگانگان کند « نفوذ فرهنگی» محسوب می شود.

«دشمن سعی می کند در زمینه ی فرهنگی، باورهای جامعه را دگرگون کند؛ و آن باورهایی را که توانسته این جامعه را سر پا نگه دارد جا به جا کند، خدشه در آن ها وارد کند، اختلال و رخنه در آن ها به وجود بیاورد. خرج ها می کنند؛ میلیاردها خرج می کنند برای این مقصود؛ این رخنه و نفوذ فرهنگی است.^۱»

دشمن به جای سرمایه گذاری صریح و سنگین فرهنگی، نسبت به فعال سازی حوزه های جانبی ای چون اقتصاد، حقوق، سیاست، تجارت، و... اقدام می کند و از این طریق، هنجارهای خود را به آرامی وارد جامعه هدف می نماید.

نفوذ فرهنگی با تهاجم فرهنگی در عین داشتن رابطه و شباهت تفاوت هایی نیز دارند از جمله اینکه تهاجم به حمله مستقیم و نفوذ به حمله غیر مستقیم گفته می شود. تهاجم با غافلگیری و تحمیل توأم می باشد^۲ در حالی که نفوذ بدون اجبار و تحمیل است.^۳ شاخصه نفوذ

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۲۵ / ۰۶ / ۱۳۹۴.

۲. ر.ک: محمد تقی مصباح یزدی، تهاجم فرهنگی، ص ۲۲.

۳. ر.ک: علی اکبر آقا بخشی و مینو افشاری راد، فرهنگ علوم سیاسی، ص ۳۱۴.

مخفیانه بودن و تظاهر به خیرخواهی است.^۱ در تهاجم خود دشمن حرف می‌زند و تبلیغ می‌کند ولی در نفوذ دشمن حرف‌های خودش را از طریق خودی‌ها و شخصیت‌های شناخته شده بیان می‌کند.^۲

منظور از جامعه اسلامی جوامعی است که عموم مردم آن مسلمان می‌باشند. با توصیه‌های مهم و مکرر امام خامنه‌ای مد ظله العالی بر دشمن‌شناسی و تکیه خاص ایشان بر مسأله نفوذ دشمن و با توجه به این که همه کشورها از جمله جوامع اسلامی با این مسأله مواجه هستند بر آن شدم که روش‌های نفوذ فرهنگی دشمن را از منظر قرآن کریم این کتاب آسمانی که برای هدایت بشر به راه سعادت آمده و توجه ویژه‌ای هم به مسأله دشمن‌شناسی دارد، به روش تفسیر موضوعی به دست آورم.

در این رساله می‌خواهیم روش‌های نفوذ دشمن را برای رخنه در فرهنگ جوامع اسلامی مورد بررسی قرار دهیم.

پیشینه تحقیق

در زمینه نفوذ فرهنگی نوشته مستقلی نیافتم و با توجه به اینکه این تحقیق از منظر قرآن کریم است یافتن منبع مستقل دشوارتر می‌شود ولی بخش‌های اندکی از کتاب‌ها و نوشته‌هایی که درباره تهاجم فرهنگی و جنگ نرم و دشمن‌شناسی است، با موضوع مورد نظر دارای اشتراک می‌باشند. برای نمونه به چند مورد اشاره می‌نمایم:

کتاب‌ها:

۱- تهاجم فرهنگی از دیدگاه آیات، روایات و فقه، حسن علی اکبری، سازمان تحقیقات خودکفائی نیروی مقاومت بسیج، پاییز ۱۳۷۵. موضوع این کتاب با بحث مورد نظر متفاوت است ولی به خاطر مشابهت تهاجم فرهنگی و نفوذ فرهنگی مقداری از فصل اول که از دیدگاه قرآن است به یکی دو آیه در این زمینه اختصاص داده شده است.

۱. مسعود براتی (کارشناس ارشد مسائل بین‌الملل)، تاملی درباره مفهوم نفوذ و راه شناخت آن، سایت خبری تحلیلی فردا.

۲. برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مردم نجف آباد، ۲۰/۰۷/۱۳۹۴.

۲- تهاجم فرهنگی، محمد تقی مصباح یزدی، انتشارات موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی قدس سره، چاپ دهم، زمستان ۱۳۸۷. هرچند این اثر اختصاص به دیدگاه قرآن ندارد اما بخش هایی از این کتاب مانند مباحثی در تعریف فرهنگ و راه نفوذ فرهنگی دشمن که به صورت خلاصه اشاره شده، مشترک و در مقدمات و مفاهیم کلی قابل استفاده است.

۳- تهدیدات نرم سیاسی در قرآن کریم، محمد جواد جاوری، موسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، چاپ اول، پاییز ۱۳۹۲. موضوع این کتاب با موضوع مورد نظر متفاوت است ولی مقداری از بخش دوم این کتاب که تهدیدات نرم سیاسی در قرآن کریم است با بحث نفوذ فرهنگی همانندی دارد.

۴- جنگ نرم در کلام امام خامنه ای مد ظله العالی، تدوین مهدی حسن زاده، انتشارات تسنیم اندیشه، چاپ اول، ۱۳۹۲. به رغم تفاوت موضوع و قرآنی نبودن بحث، اما به دلیل نزدیکی با موضوع مورد نظر و الهام گرفتن از فرمایشات مقام معظم رهبری مقداری از فصل اول و بخشی از فصل سوم، با بحث مشترک است و در مقدمات بحث قابل استفاده می باشد.

۵- دشمن شناسی از دیدگاه قرآن، رحمت جعفری اریسمانی - حسن دهشیری، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ اول، بهار ۱۳۷۹. این کتاب از لحاظ موضوع با بحث مورد نظر متفاوت است ولی مقدار کمی از مباحث آن از جمله تطبیع رهبری، استفاده از سوژه های مذهبی، تحریف لفظی و معنوی و اعزام عوامل نفوذی با موضوع بحث مشترک می باشد که البته در حد اشاره به آیات مربوطه است.

نتیجه کلی در بررسی کتب گذشته این است که اولاً موضوعات فوق عموماً با موضوع این تحقیق متفاوت است، ثانیاً بحث ها غالباً قرآنی نیست و ثالثاً با فرض قرآنی بودن به روش تفسیر موضوعی مطرح نشده است.

و مقالات:

۱- از تهاجم فرهنگی تا جنگ نرم و راه کارهای مقابله با آن از منظر مقام معظم رهبری، محمد جواد سبحانی فر - روح الله نوروزی، پاسداری فرهنگ انقلاب اسلامی، ش ۵. تنها بخشی از ابزارهای تهاجم فرهنگی و جنگ نرم در این نوشتار با موضوع بحث مشترک است.

۲- تقابل فرهنگ‌ها و تهاجم فرهنگی، محمد حسین پژوهنده، پژوهش‌های اجتماعی اسلامی (اندیشه حوزه)، ش ۴ و ۵ و ۶ و ۷. بخش اندکی از شماره ۴ و شماره ۶ در حد کلیات و مفاهیم قابل استفاده می‌باشد و با بحث اشتراک دارد.

۳- دشمن‌شناسی در آیات، روایات و سیره علوی، مسجد، ش ۹۳. بخشی از تاکتیک‌های دشمن در این مقاله با بحث مورد نظر مشترک است.

مقالات علاوه بر تفاوت موضوعی با بحث بیشتر آن‌ها با نگاه قرآنی نیستند و تنها در بعضی موارد از برخی آیات بهره برده‌اند.

و پایان نامه‌ها:

درباره نفوذ فرهنگی دشمن پایان نامه ای یافت نشد، اما در موضوع دشمن‌شناسی و تهاجم فرهنگی پایان نامه‌هایی وجود دارد.

۱- دشمن‌شناسی در قرآن با تاکید بر دشمنی یهود، جواد بختیاری، استاد راهنما: هادی ملکوتی، مقطع کارشناسی ارشد، موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، سال ۱۳۸۱. (در این پایان نامه به طور عمده دشمنی یهود با انبیاء خود و پیامبر اسلام با تکیه بر آیات قرآن بررسی شده و به بحث شیوه‌های نفوذ فرهنگی پرداخته است.)

۲- راه‌ها و شیوه‌های مبارزه با تهاجم فرهنگی از دیدگاه قرآن و حدیث، حبیب‌الله رسولی، استاد راهنما: محمد علی لسانی فشارکی، مقطع کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، سال ۱۳۷۵. (اولا موضوعش تهاجم فرهنگی است نه نفوذ فرهنگی و ثانیا به روش‌های مبارزه با تهاجم پرداخته نه روش‌های نفوذ دشمن و ثالثا بیشتر بحث روایی است.)

۳- کاوشی در خاستگاه تهاجم فرهنگی با نگاه به فرهنگ یهود در قرآن، سید حسین کریم پور، استاد راهنما: دکتر جواد نکونام، مقطع کارشناسی ارشد، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی قدس سره، سال ۱۳۷۹. (اولا این تحقیق در موضوع متفاوت است ثانیا بیشتر درباره تحولات منفی فرهنگ یهود می‌باشد و ثالثا مقدار کمی هم از تهاجم فرهنگی یهود سخن به میان می‌آورد که در این بین یکی دو مورد از آیات با تحقیق حاضر مشترک می‌باشد.)

پایان نامه های مذکور علاوه بر تفاوت در موضوع، توجه به آیات در آن ها به روش تفسیر موضوعی نمی باشد، البته فقط بخشی از مباحث کلی و مفهومی و برخی از آیات کریمه مطرح شده در این آثار به بحث نفوذ فرهنگی مرتبط است.

بنابراین با توجه به تفاوت نفوذ فرهنگی با تهاجم فرهنگی لازم به ذکر است که اکثر منابع فوق در مورد تهاجم فرهنگی می باشد و به دلیل برخی شباهت های بین نفوذ و تهاجم بخش های محدودی از آن ها با محتوای این رساله در ارتباط است. در منابع مذکور به این مساله مهم با توجه به آیات کریمه الهی به روش تفسیر موضوعی و با طی مراحل چندگانه این روش تفسیری، نگاه نشده است.

ضرورت و هدف تحقیق

با توجه به رشد فکری و آگاهی عمومی ملت های جهان، سلطه از راه جنگ سرد مشکل و هزینه بردار است و دشمن برای دستیابی به اهدافش به دنبال راهی بی دردسر اما قوی تر می باشد که بهترین راه، نفوذ در فرهنگ طرف مقابل است یعنی به جای روش اجبار، از روش اقناع برای رسیدن به اهدافش بهره می گیرد که طبق فرمایش امام خامنه ای حفظه الله نفوذ فرهنگی مهم ترین انواع نفوذ می باشد^۱ و در قرآن کریم شناخت دشمن یکی از مهم ترین مباحث می باشد. در سال های اخیر هم مقام معظم رهبری به طور خاص بحث نفوذ و از جمله نفوذ فرهنگی را مطرح نمودند و بر هوشیاری مردم و مسئولین نسبت به این موضوع تاکیدات فراوانی دارند.

دشمن شناسی نقش مهم و اساسی در رویارویی انسان با دشمنان دارد، چرا که، اگر توان انسان در رویارویی بسیار باشد ولی اطلاعات کافی را در دست نداشته باشد، شکست خواهد خورد. برای این که بتوانیم در جبهه حق باشیم و در مقابل توطئه و مکر دشمنان از کیان اسلام و مسلمین با قوت هر چه تمام تر دفاع نماییم و مراحل کمال و موفقیت را به خوبی طی کنیم، بایستی دشمن را بشناسیم و موانع را با شناخت و بصیرت از سر راه برداریم. از موارد مهم در زمینه دشمن شناسی، شناخت روش های نفوذ دشمن آن هم به شیوه های مرموز و جدید برای سلطه بر جوامع اسلامی می باشد.

۱. ر.ک: بیانات در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۲۵ / ۶ / ۱۳۹۴.

با جستجو در منابع مختلف، کتاب، پایان نامه و مقاله ای که در مسأله نفوذ فرهنگی با رویکردی قرآنی به روش تفسیر موضوعی کار شده باشد، نیافتیم و با توجه به کاستی های بیان شده در پیشینه، ضرورت تحقیق درباره نفوذ فرهنگی خودنمایی می کند.

با توجه به ضرورت تحقیق و کاستی های موجود، هدف از تحقیق کسب معرفت و بصیرت از قرآن کریم و تدوین یک اثر علمی در زمینه نفوذ فرهنگی و لیبکی آگاهانه به فرمایشات رهبر معظم انقلاب حفظه الله در این چند سال اخیر جهت شناخت راه های نفوذ دشمن و آگاه نمودن مسلمانان بخصوص جوانان هوشیار و برومند از طریق رسانه های جمعی، فضای مجازی و تبلیغ چهره به چهره، برای آمادگی هر چه بیشتر ایران اسلامی و جوامع مسلمان جهت مقابله با دسیسه های دشمنان می باشد.

پرسش‌های اصلی و فرعی

سوال اصلی از این قرار است:

روش‌های نفوذ فرهنگی دشمن در جامعه اسلامی از منظر قرآن کریم چیست؟

و سوالات فرعی:

۱- روش‌های ایجابی نفوذ فرهنگی دشمن در جامعه اسلامی از منظر قرآن کدام است؟

۲- روش‌های سلبی نفوذ فرهنگی دشمن در جامعه اسلامی از منظر قرآن کدام است؟

پاسخ پرسش‌های اصلی و فرعی

از آنجا که در آیات قرآن کریم به بحث دشمن شناسی توجه زیادی شده است، می توان بر اساس تفسیر موضوعی به روش‌های نفوذ دشمن به دو روش ایجابی و سلبی دست پیدا کرد.

در قرآن کریم به روش ایجابی دشمن جهت نفوذ و رخنه در جامعه اسلامی اشاره شده است که از جمله آن‌ها، آیه «وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ...» (توبه/۱۰۷) به روش استفاده دشمن از مقدسات اشاره می کند.

در آیات الهی به روش سلبی دشمن برای نفوذ نیز اشاره شده است و دشمن از این طریق به آلوده کردن و فعالیت خرابکارانه در جامعه اسلامی می پردازد. در این باره می توان به آیه « فویل للذین یکتبون الکتاب بأیدیهم ثم یقولون هذا من عند الله لیشتروا به ثمناً قليلاً فویل لهم ممّا کتبت أیدیهم وویل لهم ممّا یکسبون» (بقره/۷۹) اشاره کرد که به مساله تحریف و استفاده دشمن از این روش دلالت دارد.

مفاهیم

روشن شدن بحث نیازمند توضیح و شرح بعضی واژگان اصلی است:

نفوذ

نفوذ به معنای اثر کردن، داخل شدن در چیزی^۱ و ورود با دقت در شیء مادی و معقول^۲ و همچنین به معنای عبور^۳ آمده است. معادل انگلیسی این واژه در اصطلاحات سیاسی، (influence) است^۴ که به معنی کنش یا قدرتی است که یک نتیجه ای را بدون اعمال آشکار زور یا بدون اعمال مستقیم فرمان، تولید می کند و اصطلاحاً عبارت از اعمالی است که مستقیم یا غیر مستقیم باعث تغییر در رفتار یا نظرات دیگران می شوند^۵. نفوذ شکلی از قدرت است؛ اما متمایز از کنترل، اجبار، زور و مداخله^۶.

نفوذ به معنای رخنه‌ای تاثیرگذار در چیزی به شکل مثبت و یا منفی است. نفوذ در اصطلاحات اجتماعی و سیاسی نزدیک به مفهوم لغوی آن یعنی رخنه و نفوذ در افکار و عقاید و تاثیرگذاری برای ایجاد تغییر در جهت اهداف نفوذکننده است^۷.

۱. ر.ک: احمد بن فارس، معجم المقاییس اللغة، ج ۵، ص: ۴۵۸ و حسین بن محمد راغب اصفهانی، مفردات ألفاظ القرآن، ص: ۸۱۷.

۲. حسن مصطفوی، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۱۲، ص: ۱۹۲.

۳. محمد بن مکرم بن منظور، لسان العرب، ج ۳، ص: ۵۱۴.

۴. مهدی نوروزی خیابانی، فرهنگ جامع لغات و اصطلاحات سیاسی انگلیسی فارسی، ص ۲۳۸.

۵. سید مهدی الوانی، مدیریت عمومی، ص ۱۴۲.

۶. علی اکبر آقا بخشی و مینو افشاری راد، فرهنگ علوم سیاسی، ص ۳۱۴.

۷. <http://kayhan.ir/fa/news/67562> / جریان شناسی نفوذ و مصادیق آن از منظر قرآن، علی جواهر دهی.

در تعاریف، از «نفوذ» به عنوان مکانیسمی برای اثرگذاری بر دیگران یاد شده است. اگر شخصی بتواند دیگری را متقاعد کند که عقیده‌اش را درباره یک یا چند موضوع تغییر دهد، رفتاری را انجام دهد و یا از انجام آن خودداری کند و به محیط پیرامون خود، به شکلی خاص بنگرد، در حقیقت نفوذ، تحقق یافته و «قدرت»، به کار گرفته شده است.^۱

فرهنگ

مفهوم واژه «فرهنگ» از مفاهیم بسیار پیچیده است و به رغم تعاریف بی شماری که درباره آن بیان شده، تاکنون تعریف روشن و جامعی از آن ارائه نشده است. با این همه، منظور ما از آن در بحث «نفوذ فرهنگی» عبارت از مجموعه‌ای از مایه‌های فکری و ارزشی است که در رفتار اختیاری و اجتماعی انسان اثر می‌گذارد.^۲

نفوذ فرهنگی

نفوذ فرهنگی در مرحله ی اول به معنی تغییر در ارزش‌ها، باورها و هنجارهای جامعه ی اسلامی است و در مرحله دوم، ناکارآمدسازی نظام اسلامی مورد توجه دشمن قرار می‌گیرد.^۳ رهبر معظم انقلاب در این باره می‌فرماید: «با نفوذ و تسخیر در عرصه ی فرهنگ به مثابه ی زیر بنای ساختار جامعه، دیگر تغییرات و دگرگونی‌ها در حوزه‌هایی چون سیاست و اقتصاد به آسانی صورت خواهد گرفت. در این حوزه دشمن سعی می‌کند باورهای جامعه را دگرگون کند و آن باورهایی را که توانسته این جامعه را سر پا نگه دارد، جابه‌جا کند، خدشه در آن‌ها وارد کند، اختلال و رخنه در آن‌ها به وجود آورد».^۴

می‌توان ادعا کرد که دیگر موضوع نفوذ در قالب شبکه‌ای مخفی، مبتنی بر ارتباطات تعریف شده و با ماموریتی خاص معنا پیدا نمی‌کند بلکه آن چه که امروزه به عنوان نفوذ مطرح است و موضوعیت دارد، فرآیند تغییر در قالب‌های ارزشی و ادراکی است. به تعبیری دیگر، در گذشته، نفوذ ماموریت‌محور و مبتنی بر ساختاری تعریف شده بود اما با تحول به وجود آمده در ماهیت قدرت، نفوذ اساساً در فضایی فراگیرتر و در پهنه‌ای وسیع‌تر به نام ادراک‌سازی معنا

۱. مورهد گری‌گوری و گریفین ریگی؛ رفتار سازمانی، سیدمهدی الوانی و غلامرضا معمارزاده، ص ۳۸۲.

۲. ر.ک: محمدتقی مصباح یزدی، تهاجم فرهنگی، ص ۲۲.

۳. <http://www.nedayejavidan.ir/?q=content> / جریان نفوذ در قرآن، شیرین زارع پور.

۴. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۲۵ / ۰۶ / ۱۳۹۴.

می‌یابد؛ لذا در مفهوم جدید نفوذ، به جای آن که با ساختاری سلسله مراتبی روبرو باشیم، با نفوذ در فضایی آشکار مواجه هستیم که ماهیتی ارگانیکی دارد و البته مبتنی بر دانش است.^۱

جامعه

«جامعه» از لحاظ لغوی به معنای علاقه، ارتباط و بستگی با هم است.^۲ این واژه، عرفاً به معنای «گروه» و «علی‌الخصوص «گروهی از انسان‌ها» به کار می‌رود، خواه آن گروه از مردم که در یک روستا یا دهکده یا شهر یا استان یا کشور یا قاره زندگی می‌کنند؛ و خواه آن گروه از مردم که دارای یک دین یا مذهب‌اند؛ و خواه گروهی که حرفه و شغل واحدی دارند و خواه همه انسان‌هایی که بر روی زمین به سر می‌برند: جامعه بشری یا جامعه بشریت.^۳

«جامعه واحد» مجموعه‌ای است از انسان‌هایی که با هم زندگی می‌کنند، کارهایشان مستقل و مجزای از یکدیگر نیست، بلکه تحت یک نظام «تقسیم کار» با هم مرتبط است، و آنچه از کار جمعی‌شان حاصل می‌آید، در میان همه‌شان توزیع می‌شود و دارای حکومت واحد و استقلال سیاسی هستند.^۴

در اینجا مراد از جامعه، گروهی از مردم است، که در یک کشور اسلامی زندگی می‌کنند و مجموعه‌های کوچکی مانند خانواده را نیز در برمی‌گیرد.

دشمن

دشمن آن کسی است که بد فرد دیگری را خواهان است^۵ و در اصطلاح آن کسی است که نسبت به کسی یا کشوری بدخواه، کینه جو و یا در جنگ و ستیز باشد؛ بنابراین کسی که در صدد ضربه زدن و صدمه رساندن به غیر باشد و از باب عداوت و کینه ورزی بخواهد به افرادی

۱. <http://www.farhangnews.ir/category> /موقعیت-نمایش/جدیدترین-ها-?&qt=۹۴۱۲&page=۱

۲. farhangnews؛_newsleft=۱، تحول در مفهوم نفوذ، محسن محمدی.

۳. فؤاد افرام بستانی و رضا مهیار، فرهنگ ابجدی، متن، ص: ۲۸۶.

۴. جامعه و تاریخ از نگاه قرآن، محمد تقی مصباح یزدی، ص ۲۳ و ۲۴.

۵. همان، ص ۲۶.

۶. محمد معین، فرهنگ فارسی معین.

تعرض و تجاوز نماید و یک هدف خاصی از این عمل خود داشته باشد، دشمن محسوب می‌شود.^۱

مراد از دشمن در این نوشتار دشمن محسوس (إنسی) است و دشمنان خارجی و داخلی (منافقان) را شامل می‌شود. به جهت همانندی و الهام‌پذیری روش دشمنان با دشمن نامحسوس (جنی) که همان شیطان است، از آیاتی که راجع به شیطان بوده استفاده شده است.

---

۱. دشمن شناسی، نجفعلی غلامی، ص ۲۱.

فصل دوم

روش های ایجابی نفوذ فرهنگی